

חבל נחלתו

סימן כט

הדרכות לנשים הטובלות בר"ה או בשבת לאחריו

הכנות בערב חג (יום רביעי) – לכל הטובלות בחג ובשבת

חפיפה².

סריקת שיער, לאחר הסריקה קשירת השיער שלא יוצרו שוב קשרים.

קציצת צפרנים.

רחצה באמבטיה, הדחת בית הסתרים, והסרת חציצות (עור יבש וכד'),

1. נכתב לשנת תשס"ז בה חל ר"ה בימים חמישי וששי.

2. ז"ל ערוך השולחן יורה דעה סימן קצט

סעיף א

"שלשה דברים מחוייבת האשה לעשות קודם הטבילה האחת והיא מדין תורה לעיין ולמשמש בכל חלקי הגוף ובהראש שלא יהא עליה שום דבר שחוצץ ואם אין קשרים בהשערות [ב"ק פ"ב א] או איזה לכלוך שהרי כתיב ורחץ את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים ואת בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שיער [שם] הרי בהכרח לעיין על זה. ועזרא תיקן שתהא אשה חופפת את ראשה וכל מקום השערות שבגופה..."

סעיף ב

"וני"ל דלשון חפיפה כולל כל הדברים דעיקר פירושו דחפיפה הוא לשון חיכוך כמו שפירש"י בברכות [ו' א ד"ה מחוייב] ע"ש וזה יכול להעשות ע"י כמה דברים או בשפשוף ידיים או בנתר וחול וכדומה או במסרק ובכאן הוכרח לפרש במסרק דלשון הגמ' בב"ק שם כן הוא מדאורייתא לעיוני דילמא מיקטר אי נמי מאוס מידי משום חציצה ואתא עזרא תיקן חפיפה ע"ש ומדלא קאמר תיקן נמי חפיפה משמע להדיא דכי תיקן חפיפה תו לא צריך עיונא בראש ואם נאמר דיחוף בידי נהי דטינוף ירגיש בידי אבל קשירת איזה שערות וודאי דלא ירגיש כמובן ולכן פ' במסרק דהמסרק בודק הכל:

סעיף ג

"אבל בירושלמי ספ"ב דפסחים שהביאו התוס' בנדה [ס"ו ב ד"ה אם סמוך] אומר נדה חופפת וסורקת וטובלת ע"ש מבואר דחפיפה לחוד וסריקה לחוד וצריכה לעשות שני הדברים וזהו דקדוק לשון הטור שכתב ושתהא חופפת שיער ראשה ושתהא סורקת יפה במסרק שלא יהא נדבקין זה בזה שזו היא מתקנת עזרא שתהא חופפת בשעת טבילה עכ"ל הרי שהצריך שני הדברים ונראה מלשונו דתקנת עזרא כולל הכל החפיפה והסריקה וזהו כמ"ש דבאמת בחפיפה הכל כלול וזהו גם כוונת רבינו הב"י בסעי' א' שהתחיל זה לשונו צריכה וכו' ולסרוק שיער ראשה יפה במסרק וכו' עכ"ל ואחר כך כתב ותחוף כל גופה וכו' עכ"ל וראשה נמי בכלל ונמצא שהצריך ג"כ חפיפה וסריקה וכן עיקר לדינא ומנהג של בנות ישראל:

סעיף ד

"והדבר השלישית תקנו חכמים שהאשה תדיח מקומות הסתרים שבה והקמטים שבה כמו בית השחי ובית הערוה ונקבי החוטם והפה והאזנים וכיוצא בהם במים וכך אמרו חז"ל [שם] לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים..."

חבל נחלתו

עיון שאין חציצות³.

זמן טבילה: ליל יום ראשון של ר"ה

הכנות קודם יו"ט כמו בערב שבת.
טבילה בליל יו"ט כמו בליל שבת.
זהירות בניגוב מסחיטת שיער.

זמן טבילה: ליל יום שני של ר"ה

הכנות בערב חג (יום רביעי):
כמפורט לעיל.

הכנות בליל יו"ט שני קודם הטבילה – כל ההכנות לאחר צאת הכוכבים⁴:
הסרת איפור במגבונים לחים⁵.

הסרת חציצות בין השיניים במברשת (אם לא יורד דם) או בקיסם פלסטיק⁶.
רחצה בחמין⁷ כל הגוף⁸ איבר איבר, והדחת בית הסתרים.

3. שולחן ערוך (יו"ד סי' קצט ס"ו):

חל ליל טבילתה במוצאי שבת והוא יום טוב שאי אפשר לחוף, אז תחוף בערב שבת; וכן אם חלו ב' ימים טובים ביום חמישי וששי, וחל ליל טבילתה בליל שבת, תחוף ביום רביעי בשבת ותקשור שערותיה כדי שלא יתבלבלו. הגה: גם תזהר בימים שבין החפיפה לטבילה מכל טינופת, ושלא ידבק בה שום דבר; גם מנגיעת תבשילין, או מנתינתן לבניה הקטנים, תיזהר, אם אפשר לה ליזהר, אם הם דברים הנדבקים (טור וכן כתב הב"י בשם הרא"ש וסמ"ג וסה"ת). ואם אי אפשר לה ליזהר, כגון שאין לה מי שיעשה במקומה או שצריכה ליגע בהן בשעת אכילה, אין לחוש, ומ"מ תרחוץ ידיה כל פעם שלא תבא לידי חציצה. ובשעת טבילה תעיין ותבדוק היטב כל גופה ושערות ראשה, שלא יהא דבר חוצץ, ותדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו, אפילו ביום טוב, וכן תחצוץ שיניה בטוב בשעת הטבילה שלא ישאר פירורין ולא בשר ולא עצם. (וע"ל סימן קצ"ז אם לא חל טבילתה במוצ"ש, אם תוכל לטבול במוצ"ש).

4. כיון ששני ימים טובים של ר"ה קדושה אחת אך לחומרא, אבל אסור להכין מיו"ט לחבירו לכן ההכנות צריכות להתחיל רק לאחר צאה"כ. ועי' במהרי"ל במנהגים (סדר חג הפסח) שכתב: "ביו"ט ראשון של ראש השנה במנחה קודם ערבית א"צ להפסיק עד חשיכה אך מתפלל ערבית מיד משום דקדושה אחת הן", וזאת בניגוד ליו"ט שש"ג שכתב להפסיק בין מנחה לערבית כדי שהנשים לא תתחלנה לבשל קודם צאת הכוכבים.

5. מחשש תלישה וסחיטה כאשר עושה עם צמר גפן.
הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: בתנאי שאין בהם טופח ע"מ להטפוח, דאז אסור משום סחיטה.

6. עי' לקמן בהדגשות, עפ"י התייעצות עם בלניות ותיקות.

7. דין מים המחוממים ע"י תנור המחובר לשעון שבת נלענ"ד שדינו כמים שהוחמו בעיו"ט או שהוחמו ע"י נכרי ולא כמים שהוחמו ביו"ט (עי' שש"כ פי"ד הערה יב) ולכן לרוב הפוסקים מותר לרחוץ בהם כל גופו כאחד (אמבטי), ולמיעוט הפוסקים וכך פסקו האשכנזים עפ"י הרמ"א כמבואר בהערה הבאה בדברי המשנ"ב מותר רק אבר אבר ולא כל גופו כאחד.

8. שולחן ערוך (או"ח סי' תקיא ס"ב): "מותר להחם ביו"ט מים לרחוץ ידיו אבל לא כל גופו, אפילו

סימן כט – הדרכות לנשים הטובלות בר"ה או בשבת לאחרי

בדיקה כללית מחציצות, פספוס השיער באצבעות או במסרק חסר שיניים.
זהירות בניגוב מסחיטת שיער.

זמן טבילה: ליל שבת תשובה

הכנות בערב חג (יום רביעי):
כמפורט לעיל.

הכנות ביו"ט שני⁹ קודם הטבילה בליל שבת:
הסרת איפור במגבונים לחים¹⁰.
רחצה בחמין כל הגוף איבר איבר ובעיקר בית הסתרים.
[הדלקת נרות שבת]

הכנות בליל שבת קודם הטבילה:

הסרת חציצות בין השיניים במברשת (אם לא יורד דם) או בקיסם פלסטיק.
בדיקה כללית מחציצות, פספוס השיער באצבעות, או במסרק חסר שיניים.
זהירות בניגוב מסחיטת שיער.

הדגשות:

1. כל הטובלות בחג או בשבת חייבות לעשות הכנות לטבילה בערב חג מבעוד יום
כמפורט (ללא חפיפה אין טבילה). מי שיש לה אמבטיה – בביתה, ומי שאין – במקוה.

אינו רוחצו בבת אחת. אבל במים שהוחמו מעי"ט, מותר לרוחץ כל גופו אפילו כאחד... מיהו
דוקא חוץ למרחץ, אבל במרחץ אסור. הגה: ויש אוסרים בכל ענין, וכן נוהגין, (טור והרא"ש).
וכתב המשנ"ב (ס"ק יח) על דברי הרמ"א: "ויש אוסרין בכל ענין - דס"ל דאין חילוק בין שבת
ליו"ט ואסרו רחיצה ביו"ט כמו בשבת. [ודוקא כל גופו כאחד אבל אבר אבר לכו"ע מותר לרוחץ]
ואפילו להשתטף באותן חמין אסור לדעה זו... ועיין בא"ר שכתב דרוב הפוסקים ס"ל כדעה
ראשונה אלא שנוהגין לאסור ואין לשנות המנהג".

הרה"ג יעקב אריאל שליט"א רב העיר רמת גן פסק באתר האינטרנט: "למעשה הוראה לציבור
על אבר אבר מביאה לרחצה כוללת. אם אפשר להתרחץ במים פושרים אין הרחצה במים חמים
שוה לכל נפש. וכמו"כ יש חשש לחימום מים ביו"ט שלא לצורך, או ע"י הדלקת בוילר שהיא
אסורה לכל הדעות". ולענ"ד דברי המשנ"ב ברורים שמותר לרוחץ אבר אבר – כל גופו בחמין
שהוחמו מעי"ט, ורק כל גופו יחד אסור. ולפחות לגבי אשה קודם טבילה נ"ל להתיר. וכ"פ הגר"מ
מרדכי אליהו שליט"א בשנה זו. ועי' לעיל סי' טו.

9. ביו"ט שחל בערב שבת תעשה את ההכנות התלויות ברחיצה בערב שבת היינו ביו"ט כיון
שהותרה בו רחיצה כמבואר.

10. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: בתנאי שאין בהם טופח ע"מ להטפח,
דאז אסור משום סחיטה.

חבל נחלתו

2. אין הכנות מיו"ט ראשון לשני, ההכנות בליל יו"ט השני של ר"ה מתחילות לאחר צאת הכוכבים היינו שבע ועשרים (1920)¹¹.
3. הרחצה בחמין ביו"ט (המוזכרת לעיל) מותנית בכך שרוחצות במים שהוחמו במקוה ע"י שעון שבת או במי דוד שמש. ולכן נשים שנוח להן לעשות הכנות בביתן (בעיקר לקראת הטבילה בליל שבת) ואין להן בביתן דוד שמש תעשינה את ההכנות במקוה.
4. הכנות ראשונות לטבילה בליל שבת נעשות ביו"ט שני לפני הדלקת נרות שבת.
5. מן הראוי לטבול פעם ראשונה כשהגוף רטוב, ולכן בליל שבת ראוי לטבול פעמיים (או פעם נוספת לטובלות כמה פעמים) כאשר הטבילה הראשונה היא לשם הרטבה ולא לשם טבילה.
6. הוצאת החציצות מהשיניים תיעשה ע"י מברשת שיניים למי שבדר"כ אין יורד לה דם מהחניכיים¹². למי שיורד דם לנקות בעזרת קיסם פלסטיק דנטלי, או באצבעות. באופן כללי חוט דנטלי הוא לעתים צרה צרורה בטבילות כיון שהוא נקרע ונתקע בין השיניים וקשה להוציאו. וכן קיסם עץ.
7. הדחת בית הסתרים לפני הטבילה חשובה מאד, ויש להקפיד שבכל המקומות שיכולים להצטבר הפרשות, זיעה וכד' להדיח היטב.
8. הפרדת שיער הראש לאחר יום או יומיים צריכה להיעשות בבדיקה אמיתית ללא תלישת שערות, ולכן אם יש מסרק חסר (שן אחת כל ס"מ) והיא יודעת שהוא לא יתלוש שערות לעבור אתו, אם לא באצבעות.
9. כיון שההכנות נעשות בשלבים צריך שהבדיקה האחרונה מחציצות תהא בנחת, לעבור על כל הגוף ולהיות בטוחה שהכל נבדק לפני טבילה.
10. צריך להיזהר מסחיטת שערות.

לבלניות

1. יש לדאוג ששעון שבת יחמם מים ביו"ט שני מארבע-חמש אחה"צ ע"מ שנשים שצריכות לטבול בליל שבת תוכלנה להיכנס ולהתכונן. (וכן אם צריך לקבוע תור ביניהן ולוח זמנים וכד').
2. בליל שבת ראוי לדאוג שבברזים במקלחות לא יהיו מים חמים, ורק המקוה יחומם.
3. רצוי לתדרך כל אשה שצריכה לטבול – לפני החג, להסביר לה את ההכנות השונות שהיא צריכה לעשות וזמנן, ולברר היכן היא עושה את הכנותיה – לפי יום טבילתה.

11. לפי 33 דקות אחר השקיעה.

12. בתנאי שהוצאת דם אינה בגדר פס"ר, עי' שו"ת יבי"א (ח"ד או"ח סי' כט).